

Russerna af Barbariet. Huru går det af-
 wen med de orter, hwaräst wattenets öfver-
 swämningar uppslur luftn med sugtiga dun-
 ster? Kober har samlat en hel förreknig
 på smittosamma farjoter, hwilka börjat, så
 ofta Donau strömmen öfverflödat, och då
 det mycket rägnat många dagar efter hwar-
 annan. Redan Hippocrates har anmärkt, at
 ibland, efter et långvarigt rågn, upkommit
 en gruswel g påst, och Ugypten, hwaräst
 Nilströmmen ärligen öfversvämmar, är så til
 sägandes påstens Fädernes-land, därest den
 går nästan beständigt. Dopper har härvid
 anmärkt en mycket märkwardig omständighet,
 at nämligen påsten aldrig upkommer af den
 starka hettan, utan at den snarare derutaf
 fördrifwes, då deremot en sugtig och röt-
 agtig luft är med densamma i närmaste slägt-
 skap. I selskwa wårket skal man ej håller
 finna, at de smittosamma suldomarna mär-
 teligen råtta sig efter wårmens och lödens
 förändringar. De uphöra ofta midt i den he-
 tasse sommaren, och härja äfwen så ofta,
 lölden dagtadt, hela vinteren igenom. Der-
 emot ser man alltid, at de röttagtiga febrar
 na, i synnerhet de, hwilka hafwa likhet med
 tredjedags fräsan, tana af och til efter luf-
 tens torra och sugtighet. Så har Pringle
 sagt. Men, han är intet den första som an-
 märkt detta. Ramarinus skref det samma re-
 don är 1709 i ætis Natur. Curios. „Wid
 „ Aquinoctium säger han, och hela October
 „ igenom, rägnade mycket, och blef mycket
 „ wattn. Winteren war äfwen wät och sug-
 „ tig, och man wise intet af stark löld; ty

„ den lilla snö, som föll ibland, gick snart
 „ bort igen. Äret derpå rägnade lika mycket så
 „ wäl wid Aquinoctium, som hela hösten och
 „ sommaren igenom, hwarutaf sedan starka
 „ öfversvämmingar upkommo, och på de or-
 „ ter, hwaräst wattenet länge stådt, börja e
 „ många sorter febrar gå, i synnerhet ma-
 „ ligne tredagsfebrar, hwilka utan åstik-
 „ nad på kön, ålder, krops bestaffenhet
 „ eller lejnads art angrepo menniskorna. „
 Et annat lika lödande bewis lämnar Bene-
 dictus Sylvaticus, då han berättar, at två
 år warit rika på bläst, kalla och rägnag-
 tige, hwarwid wättnet mycket upstigit och
 gjordt stora öfversvämmingar, derföre af-
 wen suldomarna, besynnerligen igenom he-
 la Italien, warit af et slag, nämligen ma-
 ligna hetsiga febrar, elaka kopper och mäs-
 ling. De angrepo måst fullblodiga mans-
 personer, och förnämligast sadana, som bod-
 de på låglanta ställen, och lefde i wänter.

Om allenast dessa wättnesbörd kunde,
 til wår wälfärd, oroa os litet, på det wi
 intet lefde så säkra, och ei trodde at Läsa-
 renas warningar och förslag, som stola lö-
 rebegga war elycka, allenast wore ord, hwil-
 ka redan ernådt sit ändamål, så snart de
 wore uttalade eller skrefne.

Jag inncsluter mig hos Eder min Herre,
 som en Edra biads Läsare, hwilken later sig
 vara angelägit at icke allenast läsa dem, u-
 tan ock at förstå dem, icke allenast at blott
 förstå, utan ock efterleswa dem.

F. A. R.

Meteorologiske Observationer.

Sep.	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	wind.	wädl.	Bar.	Therm.	wind.	wädl.	Bar.	Therm.	wind.	wädl.
6	25:25	14.8.	W.	- rågn.	25:25	16.8.	W.	3 stedm.	25:40	14.8.	W	3 klart.
7	25:30	12.8.	W.	2 klart.	25:30	12.8.	W.	2 rågn.	25:35	12.8.	W	2 rågn.
8	25:35	14.8.	W.	1 klart.	25:35	15.8.	W.	2 klart.	25:32	14.8.	W	1 klart.
9	25:30	15.8.	S.	- mult.	25:30	17.8.	S.	2 rågn.	25:35	12.8.	S	1 rågn.
10	25:40	10.8.	NO.	1 mult.	25:60	14.8.	SW.	3 klart.	25:69	10.8.	S	- klart.
11	25:72	9.8.	S.	2 mult.	25:65	16.8.	S.	1 klart.	25:60	10.8.	S	1 klart.
12	25:44	14.8.	S.	1 mult.	25:44	16.8.	S.	2 klart.	25:44	13.8.	S	1 klart.

Den 12 Första Quart. kl. 2 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 20 SEPTEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

Om Kjöttfäppor och Kraft-
Bouillons.

S ementligen inbillar man sig at den lättaste, tunnaste och måst födande sassen är den hålsosamma ste. Jag har uti mitt arkt, som handlar om den spis wi få utur Djurriktet, lofwat, at wid tillfälle medelägga denna föddomen, och jag kan härtill intet finna bättre lägenhet, än nu, då jag föresatt mig at meddela några betraktelser om kött och kraftfäppor.

Sjelfwa fasten som finnes uti köttet, är den som föder måst, och jag ätskiffer den från de öfriga djuriska wätskorna, derigenom at den uplöser sig i watten, och finnes egentligen uti köttet eller musclerno. So fettet låter intet blanda sig med watten, utan slyter alltid ofwäpnad det samma som en olja, som det och wärligen är. Det geleeaktiga af köttet deremot har mera jordiska partier hos sig, och finnes egentligen i senorna, brunken och bnen. Saften är det som Läkarena kalla det lymphatiska, eller den egänteliga näringsfasten. Säckar och Kokerkor kalla detta kraftfäppor. Den är hos djuren lika så skilgaltig som deras föda, lefnadsfakt, deras ålder och kön är ätskellig, hwilket synes af det arket, som handlar om sättet i allmänhet at tillreda den föda wi få af Djurriktet. Stel och det köttet som tilläpft blifwit kokat innehåller denna säppan enrellan kött-trådar, och med detta köttet njuter man den på wist sätt i fast gestalt. Detta är i allmänhet at tala, det bästa sättet at njuta denna, emedan hon här behåller sin fulla

styrka. Men då köttet kokas, blandar sig säppan med det myckna watten, som uplöser henna. Kokas det intet starkt nog, blifwer en del af säppan i köttet qwar, och kokas det för starkt, så bordinstas en myckenhet deraf. Derföre gifwes intet bättre medel at utaf kött loka en god, stark och kraftig säppa, än at man aldrast först igenom lindrigt kokande tillreder en tunn och lätt säppa deraf, men sedan, i skållet för watten, gjuter denna säppa på nytt kött, och på det sättet igenom et förnyat lindrigt kokande altid ehåller starkare säppa, som för sin på detta sättet århållne styrkas skuld, förtjenar namn af kraftfäppa. Et wäl gödt, friskt och köttagtigt kreatur gifwer kraftigare säppa än et magert, ja bättre, än et fett. So jag gör billigt en skilnad emellan kött som är fastigt, och kött som är fett. Et kreatur kan wara ganska fett, utan at ändå derföre hafwa fastigare kött, än et annat, som på långt när intet är så fett. Så som man ser meruisskor, hwilla intet äro skinnerligen köttagtiga, och hos hwilka allsätter sig til fett, så är det och med kreaturen. Mycket feta kreatur unga intet til fäppor. Men deremot de så mycket bättre, som äro köttagtiga. Et kreatur som haft god lefnadsordning, och derwid wäl blifwit födt, gifwer sundare fäppor, än et annat. En drag ore har haft för mycket at utgård. Hans kött är segt, tort och kraftlöst. Et Ewin, som på stian blifwit afödt, har haft för liten rövelse och luft. Des kött har warit oren, illa lugtande och hela des lefnadslopp ofnygt. Sådana djur, äga inga goda wätskor. De gifwa ganska litet god säppa, och mycket, men hos Läkarena illa beryktadt, fett. Kött af unga kreatur inne-

håller i jemnförelse, mer och snarare säppa, och är stickeligare til föda för den menckeligga kroppen, än kött af gamla kreatur, hvilket gifwer säppor som äro altför starka och mäktiga.

Köttets säppa är, som jag redan sagdt, den egentliga näringskraften, som wi så af djuren. Emedan den nu igenom förvandlingen i magen, förbytes som all öfrig spis til en menckelig näringskraft, så är säppans förvandling uti magen, egentligen intet annat, än den ena djuriska näringskraftens förvandling uti en annan. Det är ostridigt, at denna förvandling wid sådana saker, som redan hafwa mycken likhet sin emellan, intet behöfwer så mycket matsmältningsleda, möternes bearbetande och styrka, som den spis, hvilken enligt sin natur, är mera skild från våra näringskrafters art och beskaffenhet. Dersöre fordrar en köttfäppa, litelse, wis, intet så mycket smältningskrafter som annan föda. Krydderna hwilla läggas på maten, tjena at så mycket snarare förwanda den til en blandning, som är öfwerenskommande med vår kropp, om den allena skulle vara för swår för vår smältningsförmåga. Salterna uplösa spisen bättre. De hetsiga kryddorna stärka magen. Alla dessa saker äro wid säppor nödiga. Dersöre är det öfwerflödigt at mycket salta en god tilredd säppa, ja, det är skadeligt för dem som äro benägna at hafwa starka wätskor. Dock kan saltet tjena då köttet så mycket utkolas, at en myckenhet af det ge

leeagtiga wäsende meddelar sig i säppan, emedan denna köttets stickliga och sega fast fordrar et sådant uplösningens medel. Äfwen är hetsiga kryddorna tjena intet wid kött, som gifwer mycken säppa, som til exempel kalfkött, orekött, hönskött, och så widare. De hafwa ett stigtigt oslagtigt salt i sig, hvilket retar magen, och besordrar smältningen, men som intet härwid behöfwer någon hjelp. I allmänhet äro dessa kryddor at bruka med försigtighet wid djurisk föda, och äro alltid skadeliga, då de nyttjas för mycket.

Men ehuru nu säppor erfordra liten matsmältning, och föda starkt, så måste man likwäl, sådant oagadt, inskränka deras nyttjande innom ganfka tränga gränser, om de intet skola vara skadelige för hälsan. Det är intet rätt at friskt folk uti dem endast och allenast söka sitt förnämsta goda, och at man wil tvinga alla saka at njuta dem, de må hofwa matlust eller intet, ty man bör albrig äta utan at känna hunger, man må vara friskt eller sult. Folk gifwas, hwilka måtta sig allenast med säppor, emedan de tro, at man intet ofta nog kan njuta en spis, som är födande och dock fordrar så liten matsmältningskraft. Detta folket förderfwar sin hälsa igenom en omsorg, som intet tilräckeligen är öfwertänkt. De tunna wäl intet annat än gifwa mig rätt, då jag wisar hwad skada et beständigt nyttjande af wackelig, tunn och södan de spis åstadkommer hos friskt folk.

(Forsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Sep.	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	wind.	wädl.	Bar.	Therm.	wind.	wädl.	Bar.	Therm.	wind.	wädl.
13	23:40	10.8.	S.	1 ström.	23:30	13.8.	S.	1 mulit.	23:29	11.8.	S	1 rågn.
14	23:25	13.8.	S.	1 klart.	23:26	13.8.	S.	1 klart.	23:26	13.8.	S	1 klart.
15	23:31	12.8.	W.	- klart.	23:37	14.8.	W.	- ström.	23:37	11.8.	-	mulit.
16	23:51	6.8.	N.	1 klart.	23:50	14.8.	N.	1 klart.	23:58	10.8.	-	klart.
17	23:55	6.8.	W.	1 klart.	23:47	14.8.	W.	- mulit.	23:57	11.8.	-	mulit.
18	23:65	7.8.	NW.	- klart.	23:64	13.8.	NW.	- mulit.	23:64	11.8.	-	rågn.
19	23:12	13.8.	W.	1 mulit.	23:44	18.8.	NW.	3 klart.	23:44	13.8.	3	klart.

Den 18 Fullm. Kl. 5 e. m.

STOCKHOLMS WENDBLAD.

LÖRDAGEN DEN 27 SEPTEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Rjöttfäppor och Kraft-
Bouillons.

Sågen har som hvar och en muskel, den egenheten, at dess kraft igenom öfningen blifwer förklarad, och at stillhet och spjölöshet förswagar honom. Så, som en människa wid fullkomelig hälsa blifwer swag och stark, då han lång tid ligger inne i sin kammare och njuter en lättjesull beqwämlichkeit i en stor kensol; så blifwer och den starkaste mage slapp och swag, då han för länge stonas från arbete. Då den ständigt intet annat får en söppa, blifwer dess trädar utaf värmen och suttigheten slappa, och han förlorar, småningom sin kraft så mycket, at han nästan intet mera kan tåla annat än flytande saker. Dersöre kunna de, som wäna sin mage för mycket wid säppor, intet tåla en enda slags föda, som är något hård, utan at derutas må illa. Härtil kommer ännu en annan omständighet, nämligen lifwets förstopning, hwilken beledsagar en sådan elak wana. Ty huru kan en ordentelig öfning waga, då ingen ting finnes som genom denna wägen kan bortföras? Men af detta slaget kan ingen ting finnas, då det som förtäres, helt och hållet förwandlas i mjölkstoff, och förses til bloden. Eftand som härutaf kan följa, är större, än man til äfwenigens tror: ty då lifwets förstopning inrotar sig, förblifwer muskelen, hwilken öpnar och tillslutar denna wägen, för länge i sit sammandragnings tilstånd, och

får derigenom den elaka warden, at tillsluta lifwet med sådant wäld, at han intet en gång framsläpper wädrin, hwilka dock insinna sig äfwen af den maten som aldrolättast smältes, och detta desto mer, ju swagare magen är. Tarmarna, hwilka igenom sin beständiga rörelse, skola befördra dessa ändelösa dunsternas forgång, deltaga i magens förslappning af äfwen samma grund, emedan de igenom intet arbete, hwartil de af fast och stadig föda skulle retas, blifwa öfwade; och dersöre är deras sammandragning för swag och otillräckelig, för at med erforderlig styrka kunna drifwa wädrin til den ort, hwarest de måste ut ur kroppen. De öfwerwäldiga sig tarmarnas wannmäktiga angripande, och undslippa den magten, som will tvinga dem längre. Härutaf upkommer tintandet och bulket i buken, hwaröfwer den slitige thebrickaren, Herr Urban Flatus Nagar. När nu dessa wäder uppstunda magen, tillfrifwer man sådant magens swaghet. Man håller nödigt at fortfara med lättmjält föda, och förötar på det sättet wäntan tillika med ordsaken. Man skal alltid se, at de som hafwa en god matswältning ej låta sig nöja med bara säppor och wellig mat, och at desamma, hwilka intet tåla annat än tunn spis, äro swaga, sulliga, hypochondriaka, wäderstunda, bleka och eländiga.

Men detta är ännu intet nog. Emedan säpporna äro gauska mycket närande och lätt smälte, så föda de sina älskare i proportion för starkt, i synnerhet då säpporna innehålla för mycket södande delar. De swaga matswältnings krafterna medhinnas intet at tillräckeligen förwandla detta öfretslöb af föda til enahanda natur med wära wätskor,

derföre sätta sig i de smärre delar i myckenhet till de små delarna som finnas öfver allt i fethinnan, som bekläder de måsta delarna af vår kropp. När de i för stor myckenhet samlat sig deruti, blifwer kroppen gödd, och grunden lägges då till en fettma, som är den farligaste för hälsan.

De så öfverflödiga närings-safter insöwa och utdåna smänkingom de fasta delarna. De försvaga sålunda krafterna, som skulle förwandla närings-safterna i blod, och göra dem stickeliga till en verklig näring för de fasta delarna. Men nu förbärswas våra vätskor intet snarare, än då för mycken mjölk-saft blandar sig med för litet blod, i synnerhet då den förre intet är nog genomarbetad, och krafterna som utarbete blodet äro förswagade. Derföre blifwer sådant wärgöddt fullt inom kort tid öfverhopade med odugliga vätskor, hvilket är orsaken at de se gula, bleka och suttige ut. Det är sant, at detta onda länge derigenom kan förekommas, at kroppsrörelsen tages till hielp. Men detta medlet besinnes dock sällan tillräckligt. Orsaken är denna: Då man anställer kroppsrörelse, blifwa väl matsmältningens ledanderterna och afföndrings-kärlen derigenom stärkta, och safterna bättre utarbetade och tillredde till föda och afföring. Men, när man sådant oagtdot, alltid fortfar at njuta flytande, mycket södande och lättsmält föda, så blifwa

änteligen safterna ändå med för starkt närande delar öfverhopade, och allt arbete kan knapt förekomma, at de icke måtte lägga sig till fett. Utom det, är åstundan till lättsa och beqvämighet merendels första ursprunget till wanan af sådan spis. Afwen denna tröga beqvämigheten afwäner en efter hand från hård och fast mat. Då kroppsrörelse fattas, kan man omöjeligen väl smälta maten, och ännu mindre hafwa någon matlust. Sed den som wil undanbraga sig arbetet, honom skor afwen hungern. Han måste således wid brist af matlust, för at intet swälta ihjäl, utwälja de lättaste och mest södande rätter, wid hwilka han under sit makeliga lefnadsätt, naturligt wis besinner sig bättre, än wid starkare föda. Swad nytta kan en dylik meniska då förmoda sig af det medlet, igenom hwilket han skulle beslöda sina vätskor från det fördert, som en för mycket södande och lätt föda tillhyndar dem. Hade han lust at till detta ändamålet utwälja kroppsrörelsen, så hade han redan förut waldt honom, för at blifwa i det tilståndet, at så kunna äta och smälta som annat arbetsamt folk, hwilka hafwa långt större begärelse till den hårda maten, och smälta den bättre, ja, som intet en gång tåla säpbor, emedan deras starka mage rebellerar emot dem.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Sep.	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	Wind. väd.	Bar.	Therm.	Wind. väd.	Bar.	Therm.	Wind. väd.
20	25:58	11.8.	W. 2 klart.	25:64	15.8.	W. 1 klart.	25:64	11.8.	- klart.
21	25:60	10.8.	W. 1 klart.	25:54	16.8.	W. 3 mulit.	25:50	15.8.	3 ström.
22	25:70	11.8.	W. 1 klart.	25:70	17.8.	W. 2 klart.	25:71	14.8.	2 klart.
23	25:71	13.8.	W. - ström.	25:71	18.8.	W. 1 klart.	25:70	19.8.	- klart.
24	25:64	16.8.	W. - klart.	25:59	21.8.	W. 2 klart.	25:59	17.8.	1 klart.
25	25:52	12.8.	W. 2 ström.	25:52	14.8.	W. 2 klart.	25:52	10.8.	1 ragn.
26	25:55	9.8.	W. 2 ström.	25:70	13.8.	N. 2 klart.	25:83	10.8.	1 klart.

Den 25 sista Quart. kl. 11 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 4 OCTOBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Fortsättning.)

Om Rjöttfäppor och Kraft-
Bouillons.

Ja jag har förut wisat, huru et öfwer-
hödigt njutande af fäppor, efter-
hand förderfwar wära wärter, och
kan lägga grund uti dem til swä-
ra surdomar. Men detta kan ännu ske på
flera sätt, nemligen, emedan löttfäpporna,
som de mästa djuriska fästerna, ha wa den
egenföken at alstra en lutagtig skarpa, hwar-
om jag redan århindrat i et af mina ark, at den
giftwo fästerna en benågenhet til röta. Det-
ta sker ofstridigt i en swag mage, uti hvil-
ken starka och mäktiga fäppor länge uppe-
hålla sig. Det inloftet kunde wäl göras
mig, at fäpporna, då de gå til förwand-
ling, intet ruttna strökt, utan snarare sur-
na, hvilket intet skulle ske, om de innehöl-
lo et lutagtigt salt. Men, dylika til syra
benågna fäppor bekemmas wäl egenteligast
af sådana djur, hvilka blott med wärter
blifwit födda, och derwid förättadt så litet
arbete, at deras wärter ej blifwit starkt nog
kringdresue, eller flyktige för at blifwa lut-
agtige. Om man med sådana sura fäppor
wäl anfälla de nogaste försöl, så wäl med
sakta som flyktiga lutfalter, skal man ändock
aldrig i dem kunna utröna någon syra, och
detta allena är redan tillräckeligt at å daga
lägga deras benågenhet til röta, emedan
det bewisar at de rötagtiga delarna aldt har
öfwerhand uti dem.

Hela min århindran wid soppor's nju-
tande går således derpå ut, at en frist in-

tet bör äto för mycket af starka fäppor, om
de eljest intet äro så tilredda, at de företom-
ma de begge wärsta wärklutagarna, nämli-
gen magens förswagande, och kroppens öf-
werlastande med en myckethet til röta benå-
ne näringsfoster. De fransöska fäpporna äro
af detta slaget. Denna nation älskar gonsta
mycket gröna wärter, och upfylla mycket der-
med sina fäppor. Bland dessa wärter och
deras krydder finnas många, hvilka i anled-
ning af sin natur äro magstärkande, och
utom des emotstå de äfwen igenom sin sprliga
sakt den djuriska lutagtiga skarpa. Men här-
til är ännu et bättre medel för handen, näm-
ligen Citron-syran, med hwilken man på
et ganska nyttigt sätt gör alla slags fäppor
både sprliga och wäl smakande tillika. Som
Medici bruka det som är swäl at göra fett
folk magra med, hwarföre ättikan besön-
nerligast berömmas, så är ock i denna af-
sigt de sprliga fäpporna tjenliga för sina
älskare, hvilka måste besara, at godas för
mycket af deras welliga kost.

Så är det i allmänhet med friska, full-
wårta och sådana personer, hvilka intet äta
i någon annan affigt, än at måtta sig. Det
wore dåragtigt, at aldeles förbjuda dem fäp-
por, utan jag tablar derwid allenast misbru-
ket, som medförer elaka påföljder, och det
för mycket beqwämtliga, eller om jag förs
saga, lättjesulla lefnads sättet, som skapar
fäppålskare. Ty den som helf arbetar sin ä-
ler, den lærer, utan min århindran, med
lita så förakteliga ögon, anse en hönsfäppa,
som en uthungrad björn et kramsogel broff.
Jag råder fäppålskarena, at de måteligen
betsena sig af dem, at de taga til sina fäppor
unga wäl födda, i spunerhet ännu dierde krea-
tur, som kalfwar och dylika, hvilka intet blif-

vit upfödda med halvraät föder. Djur, hvil-
ka njuta blad, rötter och allehanda växlar,
ärhålla derutaf en halv-rå örtesaft, som i
dessa växt-delar ännu intet hunnit til sin hög-
sta fullkomlighet. Detta sednare sker först i
de mogna frugter, och dertfore äro sådana
djur hälsofammast til säppor, som med al-
lehandasåd blifwa gödda, som höns m. m.
Sådana djur, som jag nu beskrifwit gifwa
en öfverflöd af tunn säppa, och då densam-
ma blifwer tilredd med magtårlande vegeta-
blier, lindriga krydder och Citron-saft, så
förtienar den företrädet framför all annan
tunn södande spis.

Alla Personer, som äro welliga och haf-
wa swaga muskler, hafwa orsak at med måt-
telighet betiena sig af köttfäpbor, ehuru det
synes, som denna föda skulle wara dem tien-
ligast. Äfwen dertfore, emedan de äro swa-
ga och welliga, kunna de intet hafwa nog
kroppss rörelse, för at behörigen genomarbe-
ta myckenheten af näringslasterna, och der-
fore blifwa de hastigare feta, än starka, som
är et ganska farligt tillstånd. Jag hafwer
härwid i sonnerhet nit asseende på barn i
anseende til deras stoppa käril, i anseende
til deras swaga smältningskraft, och i an-
seende til bristen på kroppsrörelse. För alla
dessa orsaker skull, kan det wara skadeligt
för dem, om de få förmycket och förestarta
fäpbor. Föräldrar finna et sonnerligt nöje
uti at hafwa feta barn, då de litwål allenast
borde se til at de blefwo starka til krafter.

Man tror sig begå et brott, at gifwa barn
om et eller två år fastare föda, bröd, kött,
allehanda mos ic. emedan man intet ser, at
de derutaf blifwa feta; Men, man borde
anse som et brott at göra dem feta. Ty,
så är det i selswa wärket. Bondebarnen,
som intet äro feta, men breda öfwer brö-
stet och arlarna, hafwa wändeligen mera kraf-
ter och stadigare hälsa, än de feta stadsbar-
nen med sina tjocka kinder, som hänga ned
på arlarna. De förra löpa reban allena om-
kring på alla wägar, då de sednare ännu
intet kunna stå på sina tjocka ben.

Men, hwarfore hafwer man ordsat at
så mycket klandra den wanan, at slicka säp-
por til swaga sult, hwilka dock med här-
dare föda skulle förderfwa sin mage, och lit-
wål så wäl hafwa nödigt föda och krafter?
Dertfore, emedan man nödgas dem dertil,
då de ej hafwa någon matlust. Detta sker
af en ganska allmän och aldeles fast för-
dom, nemligen at ingen kan wara sult, som
äter och dricker; hwaras man drager de o-
rimeliga fölgeder, at den måste blifwa frisk,
som man kan öfvertala, at äta och dricka.
Litwål är mangel på matlust, i de måsta
sultdomar, en äfwen så hälsofam werkan af na-
turen, och en drift, som spiter från äfwen dens-
samma källan, hwaratur hos en frisk människa
åstundan efter mat uplömer, då hon har söda
nödig.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Sep.	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. väd.	Bar.	Therm.	wind. väd.	Bar.	Therm.	wind. väd.
27	23:95	8.8.	N. - klart.	25:95	12.8.	N. 1 klart.	25:96	10.8.	- klart.
28	26:0	6.8.	NW. - klart.	25:99	16.8.	NW. - klart.	25:96	12.8.	1 klart.
29	25:99	6.8.	W. - klart.	26:1	16.8.	NW. - klart.	26:3	12.8.	- klart.
30	26:5	8.8.	W. - klart.	26:10	13.8.	Ö. - mult.	26:10	9.8.	- mult.
1	26:13	11.8.	Ö. - klart.	26:9	12.8.	Ö. - klart.	26:5	9.8.	- klart.
2	26:0	7.8.	N. - klart.	25:97	12.8.	N. - klart.	25:95	7.8.	- klart.
3	26:94	5.8.	N. - klart.	25:89	12.8.	W. 1 klart.	25:86	8.8.	- klart.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN II OCTOBER I 766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Skottsäppor och Kraft-
Bouillons.

De många oöngänåma känningar de sista hafwa, utaf blodets för starka lopp, den finnes oron som de bekänna sig uti, lättlösheten, som hos många inkuner sig med krafternas förlust wid swära sukdomar, hwilket åfwen händer hetswa matsmältningens ledamöterna, ja ännu många flera orsaker bidraga, hwar och en sit, til denna bristen af matlust, och bewiser tillika skadeligheten af den, sådana sista, påtengade waten, i spunerhet de wuntliga bouillons och kraftsöpporna. Hwar och en begriper at de blifwa liggandes i magen, fördärwas, och efter sin natur, måste förwandlas i en röttagtig maza, hwilken gör, illa smakande upstötningar hos den sulta, och förorsakar en ännu större wämjelse. Detta allena är elakt nog. Men, ännu wärre är det, at en dylit til röta be någon materia smoger sig in i blodet, och bibringar densamma en dylit benågenhet til röta. Hwarföre gifwer man intet sådana sulta det, hwarefter de längta? Hwarefter längta de? Efter watten och förliga saker. Det första håller deras blod flytande, och det sista bewarar honom för röta. Hwilken Medicus kunde wid sådana omständigheter förordna något som skulle wara bättre och hälsofammare? och hwar finnes exempel, at någon människa, som ej haft matlust, dödt af hunger? Säppor förtjena således beröm, allenast wid de til-

fällen, då det är nödigt, at föda kroppen starkt, at ersätta de förlorade krafter, och at göra ny blod. Sådant förekommer hos sult, som efter en långsam och swår sult, dom börja repa sig igen, och nu åter få lust och swak at äta. Ly hos dessa är igenom den långsamma återhållsamheten från mat, igenom de häftiga feberagtiga rörelserna, igenom det mätina swettandet, eller igenom andra afföringar, kroppen, så til såjandes, hopsmåle, och des bleka färg, tillkänna gifwer bristen på blod. Grof söda gifwa dylika icke allenast liten söda, utan den måste äfwen blifwa beswärtlig för den, igenom sultdomen, förswagade mager. Swad kan således wara hälsofammare och bättre för sådana, än et måtteligt bruk af wät beredda säppor och bouillons? Men icke desto mindre skulle man skada sådana personer, om man wille göra säpporna för starka och gifwa dem för ofta. De skulle wäl snart blifwa seta derutas, men ändock komma åfwen så långsamt til krafter igen, som om de fingo annan söda. Tunna säppor äro hälsofamma för dem, emedan de intet göra för mycket motstånd på en swag mages krafter, och de måste tilredas med vegetabilier och syra, dels at så mycket bättre reta matsmältningens krafterna, dels öf at förekomma, det intet något nytt frö af en lutaktig skärpa må föras til blodet, hwilken ännu kan wara i beredskap at upståndas. Jeg talat om sådana sukdomar, hwilka äro beledsagade med feber, som de maza äro, hwilka gå i swang hos oss, och hwilka gemene man kallar at hafwa ondt i hela kroppen. Utom des förstås af sig self, at detta wore en onödig förfärlighet efter sådana sukdomar, som här röra af för mycken syra.

Den slags mattigheten, som härörer af förblödning, fordrar förnämligast säppers nytande, och i detta fall äro de et merkeligt läkemedel. Här kunna de brukas tillräckeligare för at snart igen uppfylla de uttömda blodkärlen. Dock är det alltid rådeligast at intet göra dem för starka. En i watten förtunnad och uplöst kraft insmoger sig i alla rör, ja, i de finaste och osynlige trådar och nerver, och kringspider sig som et lånbart lif, igenom alla ledamöter af en utmattad kropp. Allenaft wid Barnsängs husfrurs förblödningar tyckes upfriskande, upmuntrande och läskande hjertstärkningar wara bättre, än hastigt födande säpper.

Emedan det dock, en gång för alla, är brukeligt, at gifwa säpper åt siula; så kan jag til et slut intet lämna oberördt, at man uti walet af sådana säpper, åtminstone bör rätta sig efter det, som jag denna saken anfört i arket, som handlar om den spit wi få utur Djur. Riket. En siul, hwilken ligger i förtäliga feber, äro alla köttfäpbor skadehga, åtminstone om de intet äro tillredda

med någon slags sora. De som öfwäras af sora, finna nytta af kött- och kräftfäpbor. I de måsta siuldomar äro äggfäpbor ofjenlige. För dem som hafwa hosta och et fulligt bröst, böra säpper intet saltas, och de äro intet sielwa Eitron sran. Som jag gör skillnad emellan Djurens fett och deras födande delar, så tager jag för afgjort, at man, om det hwad jag i allmänhet sagdt om köttfäpbor, försår sådana köttfäpbor, uti hwilka ej finnes något fett. Man gör adbråst, om man wid min afhandling om djurisk föda, öfwerwägar och århindrar sig den indelnin gen af djuriska beständs delarna, sota jag förestådt i arket, som behandlar fettet i allmänhet, at tillreda den föda wi få af Djur. Riket. Efter denna indelning innehåller all djurisk föda, utom den födande fasten eller bouillon, ännu det geleeagtiga, fettet, och den subtila dunsten. Jag har i dag allenaft i somerhet betraktadt den föda af dessa beständs delar. Framdeles wil jag öf behandla hwar och en af de tre öfrige.

Meteorologiske Observationer.

Kl.	Kl. 8. A. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	vind. väd.	Bar.	Therm.	vind. väd.	Bar.	Therm.	vind. väd.
4 1/2	25:80	6.8.	W. - mult.	25:74	6.8.	W. - mult.	25:70	5.8.	1 mult.
5 0	25:60	3.8.	W. - mult.	25:55	5.8.	W. - mult.	25:45	5.8.	- klart.
6 8	25:35	5.8.	W. 1 mult.	25:35	9.8.	W. 1 klart.	25:30	5.8.	- klart.
7 8	25:30	6.8.	S. - mult.	25:30	10.8.	S. - mult.	25:20	6.8.	1 rägn.
8 2	25:15	9.8.	N. - mult.	25:16	10.8.	N. 1 mult.	25:19	8.8.	- mult.
9 2	25:10	7.8.	NW. 1 rägn.	25:25	4.8.	N. 2 rägn.	25:35	3.8.	3 klart.
10 8	25:48	2.8.	NW. 1 klart.	25:50	5.8.	NW. 1 klart.	25:51	4.8.	- klart.

Den 4 Nymåne kl. 2 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 18 OCTOBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

Om Théé.

Såra Förfäder togo om mornarna et glas Brännvin, eller någon ölsjya, de lefde dock, blefwo gamle, och hade gonnsta friska, starka och fasta kroppar, ehuru de intet drucko något Thee. Wi däremot anse denna driick för en ganska stor angelägenhet, och mången Chinesiska och Japaniska dricker kaffe på hela sin lifstid intet så mycket Theewaitn, som en tjänstepiga hos oss på et enda år. Det ser ut som hade naturen irrat sig, i det den intet fatt, antingen Europäerna i China, eller Theebuffen i Europa. Men om wi woro tillstådes på alla de orter, hwaräst alla möjeliga behof sumros för vår typpiga löstnad, eller om dessa warorna skulle finnas hos oss; så måste wi antingen wara öfwer alt, eller ock alla typpighets waror finnas hos oss. Men, i båda fall skulle wi dock snart uphöra, at lysta efter dem, och wi skulle däremot tragta efter andra främmande ting, om wi också skulle önska dem ned från himnan. Wi leswo med waror, hwilka äro främmande för oss, lika som de människorna som äro lära, hwilkas diktan och tragtan går derpå ut, huru de må komma til ägande och besittjande af den de älska. Deremot leswo wi med våra inlandska waror, som man leswer i giftoståndet; nämligen, då det skal wara wäl, kan den ena maken anteligen tåla at se den andra, men utan begärelse och trängtan der efter. Huru är det ock annorlunda möjeltigt? Alla driffjådrarna til hwad wi oss fö-

retaga bestå uti begärelser och önskingar. Det är en naturlig nödwändighet at wi måste önska och ästunda, så länge wi leswo, ty kallfönnigheten är blott en själens sömning. Des wako är wårksamhet, och begären äro allenaft desomma, som sätta henne uti en sådan wårksamhet. Men huru kunna wi begära ting som wi redan wårleligen äga? Det wi skola ästunda, måste intet wora wårt eget; om fördenksuld Theet wårte hos oss, skulle wi dermed gjöra ästwen så litet wäsende, som Japanerna, hwilka söta det til pulwer, gjuta warmit watn derpå och nedsluta alihop. Chinesarne, hwilka ästwen så wäl äro menniskor som wi, finna wår Salvia mycket skönare än sitt Thee, och denna menskeliga önskans underliga öfshrighet efter ting, hwilka h'n sielf intet äger, är det medlet hwarof naturen betient sig at tillsammans binda den ena menniskans och den ena nationens gemensamma bästa och umgänge med den andras, hwarutinnan ästwen det wäsenteligaste består af alla våra göromål. Jag wet wäl, at man nästom i alla frister, hwilka til en stor myckenhet em Thee äro författade, påstår at wår Theehandling är en werkelig dårskap. Men sielfwa denna anmärkning är lika så dåragtig. Hwad wil man då hafwa utof oss? Skola wi låta oss nöja med Salvia och Ehrenpris med flera dylika wårter, emedan de finnas hos oss? Hwarföre det? Wi tro ju redan en gång at Thee smakar bättre. Wi hålla oss för lyckeligare, at dricka det. Hwarföre kan intet Chinesaren, som gjör mindre wårde deraf än wi, skicka oss det, och taga wår Salvia i stället, som smakar honom bättre. Är det dårskap at wi, utan at begå någon last,

tillfredsställa och med skenbart godt, så håra dårskaperna wisserligen med til wår natur, och då är det säfångt at söla någon wis på jorden. Jag wil intet förebrå de Christna at de om morgonen dricka Thee som Hedningar, och efter middagen Coffee, som Turkar. Ly skalle jag waga komma at undersöka alt, så skulle wi ännu mera statua, at wi efter måltiden smälta maten, på lika sätt som de oskälige creaturen. I denna saken har jag således intet at säga mina Läsare. Det förekommer mig ingalunda bespinnerligt at de håldre dricka Thee än Salwie-wattn. Snarare faller det mig underligt före at de intet låta komma något wårre ifrån China än Theet, för at som en sällsamhet med smakens och wåra sinnens försakelse usluta, som sker til exempel med Öliver. Jag tror intet at man härutinnan begår någon större dårskap, än då man håller en rått, smaltigare än en annan, finner mera behag i den ena slags musiquen än i den andra, tpeker mera om den ena siskan än den andra, ehuru dessa saker som sålunda behaga of, skulle låsta of både möda och omkostnad at erhålla, och de andra stodo of dageligen til buds för intet. Om igenom Thee. Hande-

len mycket pengar ullaas utur Europa, och om detta är nyttigt för Staten, det om har jag på intet sätt at behimra mig. Då det ankommer på en dryck, som smakar angenäm, kan jag i kraft af mitt arbete, gifwa lof at nyttija honom, om jag som Medicus finner honom ofskolidig eller hålsosam, och det angår i sådan händelse, hwarken mig, eller den af hwilken jag rådo frågas, antingen China winner derwid, eller Europa. Sålunda ankommer blott derpå, hwad jag, som Läsare, faller för omböme om Theewattn. Är det hålsosamt at dricka Thee, eller intet? Mina Läsare weta af min breswårpling med Herr Brevis, hwilken finnes införd i arket som handlar om förhållandet wid äffewäder, at jag altid beswarar dyliga frågor med wiså förbehåll, och aldrig annorlunda. Jag wil anföra den wårkan mina Läsare hafwa at förmoda af Thee drickandet, och seban wil jag wiså, huru denna wårkan til äffewentyrns ibland kan skada hålsan.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Oa.	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wådl.	Bar.	Therm.	wind. wådl.	Bar.	Therm.	wind. wådl.
11	23:66	2.8. NW.	- dimba.	23:70	6.8. W.	1 klart.	23:75	4.8.	- klart.
12	23:80	3.8. W.	- klart.	23:75	10.8. W.	1 mulit.	23:70	8.8.	1 klart.
13	23:65	9.8. W.	3 mulit.	23:63	11.8. W.	3 mulit.	23:60	8.8.	2 ström.
14	23:50	7.8. W.	2 klart.	23:45	11.8. W.	3 mulit.	23:48	8.8.	3 mulit.
15	23:51	10.8. W.	1 mulit.	23:51	11.8. W.	2 mulit.	23:51	7.8.	2 mulit.
16	23:50	6.8. W.	1 mulit.	23:46	8.8. W.	1 klart.	23:66	6.8.	1 klart.
17	23:92	3.8. NW.	1 klart.	23:96	6.8. N.	1 ström.	23:96	5.8.	1 mulit.

Den 4 Första Quart, kl. 9. f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 25 OCTOBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Théé.

San måste föreställa sig en liten buske med hvita blommor utan några taggar, em man vill gjöra sig et någorlunda begrep om Theets sätt at wäxa. Men det wäyer ei så högt som wära allmänna Lörnrosor, och des hvita blommor äro mycket mindre, än de hvita lörnrosorna. Des frugt lituar också intet så mycket nypor, som icke mera en skalfrugt. Ibland det så kallade Blom-theet, som består af blad och blommor blandade med hwat annat, kan man ofenöstast finna sådana tresantige förlade frugter. Bladen likna mera Färsbars-blad, än sådana som lörnrosor hafwa, och desä bladen äro desamma, hwilka med så mycken sorgfällighet pläckas och samlas af qwisstarna, emedan Chineserna wid sådant arbete bruta handskar af fint skinn, och altid afpläcka allenast et blad i sender. Då desä blad ännu äro i sina outredde knoppar, och blifwa afpläckade, erhålles det fina Thee-slaget, som kallas Keiser-thee. De större och äldre bladen gifwa det gröna theet, och desamma bladen som bespinnerligast samlas, då busken står ut å nro, är Thee-boe. Stumstone häles det så före. Men man bör weta at Theets älskliga godhet ännu härrör af andra omsändigheter. I China samlas Thee-bladen ärligen trenne gånger, och man håller den första bärningen deraf, med mycken trolighet för bättre, än den sista. Selska Theebuskarna äro intet altid af enahanda godhet, och wid bladens beredning kan så lätteligen fel begås, at allä de bästa blad

på det sättet blifwa förderfwade. Denna beredningen består förnämligast i Theebladens torkande. De hafwa därtill uti China egna ugnar med Jern-plåtar, hwilka med glödan de kohl, som sättas inunder, glödas så warma at handen tål det. Uppå desä plåtar blifwa friska Theeblader utströdda, och med händerna deruppå så länge rullade, tills man märker at de börja torkas, och sammantröskas sig. Sedan detta skedd, blifwa bladen ännu rullade på glatta bord, och tillika medelst släckande afslöde, på det de så mycket bättre må tröskas sig och behålla sin gröna friska färg. Folket som förrättar detta, wäse under hela denne arbetstiden, ja redan tre weckor förut, intet njuta någon fisk, eller annan rörig födo, på det deras onbedrägt eller utdunstning intet må gifwa Theet någon elak lukt. Efter et sorgfälligt torkande, hwilket är nödigt, emedan bladen draga sultighet så lätteligen til sig, och derutaf förtora sin kraft, eller också aldeles förderfwas, blifwa de inpackade i fiskor, som äro kläddes med Tenn eller bly innuti, och på det sättet århålla wi Theet ur Chinesernas händer. Det Japaniska Thee-pulvret retar så litet war smak, at ingen handel dermed drifwes.

Den sköna balsamiska lukten och smaken, hwilken somliga sorter af Theet äger, är wäl merendels gjordt genom konsten. Det wore för hårdt at kalla det et bedrägeri. Theet antager ganska lätt en främande lukt, och det hör en Konstinär til, som arbetar för wära nöjen, at igenom ofsyldiga wälluktande saker gifwa det en balsamisk kraft, hwarigenom det ännu blifwer ej behageligare, än det af naturen är. Men hit kan intet räknas, då man i särket Hd

inpackar et kraftlöst och förlegat Théé, i den afsigten at det må få luft af friskt och godt Théé. Intet håler då et godt Théeboe förfäskas igenom tillblandning af Körbärsblad, och sedan säljes för värdeligit Théé. Dessa konstler äro ej artige, fast de också intet kunna stada någons hälsa.

Jag kunde ännu längre uppehålla mina Läsare med en utförlig beskrifning på Théebusken; men det lärer vara dem angenämare, at jag i det skäl säger något som kan vara nyttigt för hälsan.

Medan Théé-bladen ännu äro färsta, hafva de en egenhet lik med Opio, at de insöfwa och förswaga känslan. Så säges det. Wi weta intet af denna värtkan, som intet håller är möjligt, emedan wi erhålla blott de uttortade bladen. Men jag tror dock, detta wagtadt, at denna värtkan, äfwen hos de friska bladen är osäker. Sådant tyckes kunna slutas af den fabeln som Kämpcher medfördt till Europa. En helig man, Darma, som ständigt waktade, hade den förtretten, at sömnen omsider bemäktigade sig honom. Häröfwer wardt han så missnögd, at han affskar sig ögneloken, och af dessa ögneloken upwarte sedan Théebusken. Denna fabeln characteriserar Théet, som et waksamhetens symbolum. Men wi wilja ifrån båda sidor eftergifwa något. Jag tror intet at Théet kan göra mycken sömn. Men

jag tror också intet at det hafwer mycken bel i waksamheten, hwilken hålles för en waktkan af Théé watten, emedan erfarenheten lärer, at man med några tafar Théewatten kan fördrifwa sömnen. Det blotta warma watten gör wäl förmodeligen det bästa. Det tränger hastigt til Hjärnan, och sätter de tröga lissandarna i starkare rörelse. Cunt Coffee och all wattenagtig dryck gör äfwen det samma. Lika så är det beskaffadt med de måla öfriga drogder, hwilka man tillskrifwer Théet. Det förtunnar wätskorne, som rent watten äfwen gör. Det dämpar spran i magen. Det upplöser stemmet, eller sätter det åtminstone i rörelse, och besordrar utdunstningen och urinens afgång. Men warmt watten gör äfwen detta. Emedlertid har Théeboe wärkeligen en lindrig tillhördragande kraft, och drifwer urin, så wida det iacnom denna kraften retar njurarna. De Chinesiska och Japaniska Mediciner hafwa nyttat dessa ägerkaperna, at utgifwa Théet för et medel af stora bygder i njurelsen och podager, ja, de påstå at Théet äger den kraften at aldeles förekomma dessa sjukdomar. Sy de försäkra at starka Théé drickare hos dem sällan eller aldrig hafwa sten eller podager, då illwäl andra som njuta et dricka hwilket brygges af Ris, intet blifwa befriade detsfore.

(Fortsättning härnäst.)

Meteorologiske Observationer.

Då.	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	Wind. wähl.	Bar.	Therm.	Wind. wähl.	Bar.	Therm.	Wind. wähl.
18	25:90	7.8.	W. - klart.	25:89	8.8.	NW. 1 klart.	25:81	5.8.	1 klart.
19	25:66	9.8.	W. 1 mulit.	25:58	9.8.	W. 1 mulit.	25:30	9.8.	1 mulit.
20	25:18	11.8.	W. 2 rågn.	25:20	10.8.	W. 1 klart.	25:30	8.8.	3 klart.
21	25:32	9.8.	W. 1 klart.	25:39	10.8.	W. 1 klart.	25:40	5.8.	- klart.
22	25:46	4.8.	W. 1 klart.	25:48	8.8.	W. 1 klart.	25:50	6.8.	1 klart.
23	25:40	8.8.	W. 2 mulit.	25:17	10.8.	W. 3 mulit.	25:20	10.8.	3 mulit.
24	25:12	8.8.	W. 3 mulit.	25:12	10.8.	W. 3 klart.	25:12	8.8.	1 mulit.

Den 18 Fullm. kl. 3 f. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 1 NOVEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Théé.

De Europeiska Medici som deremot skola äga mera kundskap, och hvilka igenom allehanda theoretiska bewis willja påtvinga sina medicinaler sådana dygder, som igenom erfarenheten intet tunna å daga läggas, hafwa berömt Théé som et medel emot hufvudvärk, swindel, fallande för, emot frampe, feber och bröst-sjukdomar, emot rus och en fördärfwad galle, emot colique och inålfwornas förstoppelse, emot stabb och et swagt minne. Men man måste intet tro någonting af allsammans detta. Då hufvudvärk och swindel, förorsakas igenom en förhindrad urdunstning, som igenom hett watten kan bringas uti ordning igen: Då föllsufkan härrörer af slem uti magen, hwilket af watten sättes i rörelse, förunnas och uplöses, och då krampe har någon skärpa til orsak, som igenom swetten kan bortföras: Då feberns häftighet kan lindras af warm drock, igenom swettens utbrutande: Då bröstsjukdomarna härröra af någon förtjötning, som medelst en genom koft åstadkommen smett kunna häfnas, och den stråtan de gallan af warma watten kan förtunnas och förswagas: Då colique, som har förorsaking til orsak, igenom warm drick lindras, och de förstockade wättsorne derigenom blifwa förtunnade: Så kan misfärgen i alla dessa sjukdomar theewatten göra god tjenst, men intet då som théé, utan så wida det njutes som warmt watten. Man kan således i alla dessa affigterna intet gifwa theewatt-

net något annat läsford, än at det smakar bättre, än det allmänna warma watten, och at alltså theet allenast är et hjelpemedel hwartigenom wi göra läfmedlen, som skola intagas i något wätt, smaltigare och angenamare.

Jag wil intet förakta Theet härigenom, at jag förklarar det för et swagt och kraftlöst medel. Man bör intet njuta alt derför, emedan det är Medicament. Det är nog at det smakar wäl, och är otydligt. Wära sinnen hafwa samma rättighet som war wilja. Deras begärelser måste tilfreds ställas, och de begjära, hwem kan hindra dem, det som behagar dem? Utom des öger och théé ännu en annan besynnerlig dygd framför andra wätter, nämligen at man i wida större myckenhet kan dricka watten hwaruti det dragit sig, än andre wätter utan at derigenom beswära magen, åflad komma ådel, eller at det stadnar qwar uti kroppen.

Om intet Theet åtminstone hade detta goda hos sig, så tror jag, at selswa Chiuejerna skulle utstratta och, emedan wi af hämta det i så omätlig myckenhet. Hundrade år äro intet ännu förflutna, då det första Theet kom til Engeland. Lorderne Arlington och Osborn singo det från Holland 1666, och deras Ernar funno smäl i den antomne nyheten. Då för tiden betaltes skölpundet ännu med 60 schilling. Men, med detta hundrade årtalens begynnelse, började äfwen det samre folket i Engeland at så smäl för Thee-drickandet, och från denna tiden kon man räkna det misbruket, som sedan allt mer och mer inrotadt sig. Sitt år 1715 hade man druckit bara Theebö. Men sedan köpte man äfwen det gröna Theet

af Chinesarne. År 1720 hade behöfwet af denna vara stigit så högt at Fransoserna, hvilka hittills allenast hämtadt från China rådt silke, Porcellain och Sidenwaror, nu började at föra Thee til Frankrike i stor myckenhet, och sticade det äfwen til England, hwarwid de sunno sin goda råkning. Från år 1717 til 1720 blefwo ärligen ungefär 70000 skålpund Thee förde til England med Engelske skepp. Men den myckenheten, som ännu af andra ditsfördes, måste hafwa varit gansta stor, emedan man räknat 1728, at 5 millioner skålpund blifwit förde til Europa, hwarutaf Engelsmännerna upbrukat det mesta. Engelsmännernas egen införsel ökade sig på det sättet sedan, at ifrån år 1732 til 1742 ärligen 1200000 skålpund Thee äro wordne förde til London. Någon tid derefter steg det til 3 millioner skålpund. År 1755 har man tullat för snart 4 millioner, och man höte före, at det om krig börjades, skulle stiga til 5 millioner. Detta är allenast för England, och man kan lätt göra et öfverslag för hela Europa.

In mer man började söla Theet i China, desto mer wardt denna waran förfalskad, och Theet blifwer ännu alltid upblandat med blader af andra örter. Chineserna utföla icke bladen mera med så mycken försaklighet, utom för sina Resfare och sina förnämsta; således är det rätt swårt at få et rätt upriktigt Thee. Dersföre gifwes det wisa Thee-sorter, hwaraf ännu i Hol-

land et skålpund kommer på tre pund sterling, och högre. Emedertid kan man intet sätta säljarens bedrägeri på Theets råkning. Idag af, at den är en gansta angenäm och nyttig vara, då man njuter det lagom och oförfalskad. Jag säger ännu en gång, at jag håller för en af dess första bygger, at det intet äger någon besynnerlig medicinsk kraft. So ju specificare och wisare en mats eller dricks egenkaper wara som läkemedel, desto mindre är deras antal, som utan skada, blott för nöjet skull kunna njuta honom. Et Kydd-thee, som stärcker och upwarmer magen, måste af otaliga många Personer undwikas, hwilka mage intet är swag. Et Thee, som purgerar, skulle ännu mindre kunna brukas. Men en drick, hwilken liksom Theet, intet kan göra någon betydlig waran, låter som en allmän drick för ro skull bruka sig, och hwar och en må dricka honom, som sinnet smat dermit. Jag tror at denna omständigheten äfwen bör tagas i öfwerwägande, då man af Patriotisk ömmer orlar derpå, at wi i skället för Theet borde nyttja våra inländska örter. De mesta af dessa hafwa antingen större, eller mer besynnerlig medicinsk kraft, än Theet. Och detta förbjuder, som sagt är, at införa et allmänt brukande af dem, och inskränker deras nyttjande allenast til wisa Personer.

(Fortsättning härnäst)

Meteorologiske Observationer.

Då.	Kl. 2. k. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
25	23:30	6.8.	W. - ström.	25:30	7.8.	W. - klart.	25:45	3.8.	1 klart.
26	23:55	5.8.	S. - mulit.	25:50	9.8.	W. 2 mulit.	25:49	5.8.	3 klart.
27	23:45	9.8.	S. 1 klart.	25:50	12.8.	S. 1 klart.	25:53	8.8.	1 klart.
28	23:60	7.8.	S. - mulit.	25:60	10.8.	S. 1 mulit.	25:60	9.8.	1 mulit.
29	23:55	9.8.	S. - mulit.	25:55	9.8.	S. - mulit.	25:40	9.8.	- mulit.
30	23:55	9.8.	S. - mulit.	25:30	9.8.	S. - ström.	25:24	9.8.	- mulit.
31	23:15	10.8.	S. - mulit.	25:15	10.8.	S. - mulit.	25:17	10.8.	1 mulit.

Den 25 Sidsta Quart., Kl. 6 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 8 NOVEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Théé.

Sen med allt detta kan jag dock intet påstå at Théet är så at-
deles oskyldigt, at man utan
all fara kan så öfverskrifva
måttelighetens skranks, som det wärdeligen
nu förtiden sker hos oss, och i hela Euro-
pa. Det kommer derutaf, at kelswa det
warma wattenets försmäktna brukande är så
deligt. Det förslappar magen, och för-
swagar således matsmältningen. Den förslap-
pade magen tilhopa drager sig intet med
nog styrka, för at bortskaffa de utaf maten
upstigande dunsterna, och sålunda förorsakas
magens upståndande, en tryckning i hjertegro-
pen, mödosam andedragt och hjerklappning,
hvilket tillstånd man derigenom tillkänna gif-
wer at man säger sig wara wäderspänd. En
wis man, hwilken efter middagarna, wid
matsmältningstiden, plögade dricka några
tagar Théewattin, hade altid emot afstär-
na så stark hjerklappning, at hans puls
slog helt ordentligt, och ibland intet kun-
de märkas, hwarwid han anmärkte, at det
uteblef, och hans oro uphörd, då han
bestriades från några wäder. Man rådde
honom at låta blifwa Théewattinet, och
från den dagen förswan detta hans långwa-
riga onda.

Det myckna warma wattenet befordrar
utdunstningen för mycket, och förslappar
dock tillika de fälla delarne. Härigenom
blifwer kroppen förswagad, blottstald til
mångahanda sjukdomar, trög, matt, kall,
puffig blet och lätt benågen til swellnad.

Folk som af naturen hafwa et sådant kall
temperament, skulle uadwika Théet, som
en för dem högst skadelig sak, för det
warma wattenets skull. Men hwar finnes
dylika temperamenter mera än bland Fru-
timmerna, hwilka dock i Théewattens dric-
kandet begå den största widlöstigheten? Ne-
det alltså underligt, at wi bland wara
Fruentimmer, finna så många gulbleka,
och puffiga Jungfrur, så många bleka,
puffiga Damer och sådan myckenhet swa-
ga och llena Barn? Man lærer erindra
sig, at jag redan uti arket som hand-
lar om lötsäppor och kraft-bouillons tablat
det modet at gifwa barnen en myckenhet af
tunna och warma säppor, och Théet hörer
äfwen hit. Detta stora misbruket förtjenar
med afsware at påtänkas. Ewerhade wisse
detta wäl då han sade: „Om en flicka
„som är mycket löshyllt och af en slapp
„tropps-beskaffenhet, dricker mycket Thé,
„så bringar hon sig self om sin wäl-
„färd.„ Om wäderleken är af den ar-
ten, at wara lött-trådar derutaf förslappas,
så är Théets brukande likaledes skadeligt,
och derföre har jag afrådet det uti arket om
förhållandet i sultig lust. Jag ser ofta in-
tet uten förundra och misnöje, huru öms-
nigt och begärligen wara Damer, åtskilliga
gångar om dagen uttöma sina kokande Thé-
lättlar, och en främmande skulle tro, at
man hos oss alla dagar intoge upkastnings-
medel, hwaris wärkan man igenom så myc-
ket hett watten sökte befordra. Detta misbru-
ket åstadkommer den största skadan, som wi
hafwa af wårt för myckna Théedrickande.

Anteligen är det också skadeligt at dricka
Théewattinet förhett. Den berömda Ste-

phan Hales har sökt bewisa detta igenom några försöl, hvilka jag här wil anföra.

„ Ut wisja de elaka påföljder som et för
 „ hett Théé, waterns drickande medförer,
 „ skrifer han, satt jag den tjocka åndan
 „ af swantsen på en diande gris i en tåg
 „ grönt Théé, hwars hetta war 30 gra-
 „ der större, än den menskeliga blodens,
 „ som är 64 grader. I denna grad af
 „ hetta skrifer Theet ofta druckit. Denna
 „ hettan hopdrog huden så starkt, at håren
 „ innom mindre än en minut lätteligen lös-
 „ gingo. Jag affkar den skällade delen på
 „ swantsen, hwilken ungesår war en tum
 „ lång, och satte åfwen denna oskällade
 „ åndan af swantsen i samma Théé, då
 „ hettan allenast war 30 grader större, än i
 „ blodet, hwilket är mer än hälften af den
 „ hetta, som solande watten hafwer, som
 „ är 120 grader. Så menniskor dricka kal-
 „ lare Théé. Men åfwen härutaf wardt
 „ huden på en minut så hoptrympt, at hå-
 „ ren lätt afgingo. Af dessa försöl har
 „ man således orsål at förmoda, det et be-
 „ ständig och dageligt förtärande af sådan
 „ het driick är skadelig, som Medici öfwer
 „ allt påstå. Jag är intet sinnad at dra-
 „ go många slutsatser af dessa Herr Hales
 „ försöl. Ty, egänteligen äro de allenast märk-
 „ wärdige för den mannens skull, som an-
 „ ställt dem. Enahanda kraft wärkar intet på
 „ lika sätt, och med enahanda estertyp på
 „ alla slaget af nerverna. Hudens nerber ä-

ro ömtålige wid en grad af wärme, som
 de inwärtas delarna intet känna. Hwem
 känner den wärmen af 64 grader, hwar-
 med war egen blod bränner huden inne uti
 våra ådror. Då man deremot wid en å-
 dertätning låter den komma på armen,
 märker man derutaf en såmmeligen stark
 wärme. Sångarne, hvilka äro bestända af
 föra warma fuktigheter, äro med hinnor
 beklädde, hvilka hafwa få nerver och söga
 ömtålighet. Sjelfwa nerverna göra sig åf-
 wen hårda emot dessa kantslor, och tillåta
 mycket liten wärkan deraf på sig. Derföre
 kan swalget utan plåga tåla mycket mer het-
 ta, än någon annan del, hwars nerver äro
 ömtåligare. Men nu se de måsta skador,
 hvilka igenom heta dricker åstadkommas, ig-
 nom kantslan af selswa hettan, hwilken plågar
 beledsagas af farliga kramper och spasmer i
 swalget och magen. En tåg Théé, hwilken
 lika så mycket brände huden i swalget och
 magen, som gullswantsen, kunde wärligen
 intet aflöpa utan en brännande sweda: Och
 som man dageligen dricker Théé, hwilket är
 allenast halsparten så hett, som solande watten
 utan at deraf förbrännas, så kan man säkerli-
 gen tro, at ingen skada derutaf är at bestrug-
 ta för huden uti swalget och magen. Men det
 är nog och kanske förnycket om denna saken.
 Til et likt måste jag allenast erindra, at man
 intet bör göra en oskyldig sak til skadelig der-
 igenom, at man njuter honom småtteligen.

✦ ✦ ✦

Meteorologiske Observationer.

Nov.	Kl. 8. f. m.			Kl. 2. e. m.			Kl. 9. e. m.		
	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.	Bar.	Therm.	wind. wäd.
1	23:34	8.8.	W. 2 mulit.	23:40	10.8.	W. 2 klart.	23:60	9.8.	2 klart.
2	23:79	6.8.	W. 1 mulit.	23:80	9.8.	W. 1 klart.	23:85	6.8.	- klart.
3	23:94	4.8.	W. 1 klart.	23:0	3.8.	W. 1 mulit.	26:1	2.8.	1 mulit.
4	23:99	7.8.	S. - mulit.	23:90	10.8.	S. - mulit.	23:81	8.8.	- rågn.
5	23:80	8.8.	S. - mulit.	23:75	9.8.	S. - mulit.	23:74	8.8.	1 mulit.
6	23:80	3.8.	W. - mulit.	23:85	4.8.	W. - klart.	23:90	3.8.	- klart.
7	26:1	4.8.	N. - mulit.	26:5	6.8.	N. - klart.	26:15	4.8.	- mulit.

Den 2 Nym, Kl. 5 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 15 NOVEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

Et Bref til Läkaren om Hundars dygder.

Högfärdade Herre!

S, huru mycken tackfägelighet är jag icke Eder skyldig, för det I mig et af Edra art talt så väl om Hundar? Sannerligen I ären en man som weten at lesa, och jag önskade väl at känna Eder personligen, så at jag på något sätt kunde få tillfälle betygga Eder min tackfägelighet. I måste weta at jag wärdar hundarna högre än alla skatter i werlden, och at jag anser dem för det aldra käraste. Jag håller före, at de samteligen äga något af den prophetiska gåfwan, som war så aldreles ägen hos Vulcans och Democriti hund, nämligen at igenom lukten kunna utröna människors lyshet; ty elst wet jag ingen, som varit ägare af denna konsten. I lären förmodeligen weta, at Hippocrates, då han besökte Democritus, förde med sig et Fruentimmer, hvilket Democritus den första gången, då han såg henne kallade Jungfru, men den följande dagen nämde Fru, och at det wärligen så befunnit sig wid satens närmare undersökning, at detta Fruentimmer den samma natten undergått en sådan förändring. Men det som Vulcans Hundar gjorde, war ännu mycket konstigare och obegripeligare, än Democriti lukt. Det är nämligen bekländt, at på bärget Utina war Vulcano et Tempel helgat, hvilket bewakades af hundar, som hade en sådan utwald stark lukt, at de kunde åskilja, om de personer som dit

kommo, wore folkska eller intet. De plögade löpa til dem som wore lyfka, fågna, och ålska dem som sin Herres wänner. Men sprungo på de oflyfka, skälde, och uphördet intet at antasta dem, för än de fördrifwit dem utur Templet.

Den Engelska Spectator hor meddelat om en underrättelse om dessa hundar utur några gamla handskrifter, som är ganska märkwärdig. Dessa hundar, säger han, wore Vulcans skänkte af sin Egska Diana, som war en Gudinna för Jagt och lyshet, och wore de af hennes ägna Jagthundar, hos hvilka hon förmått denna naturliga ägenskapen och starka lukten. Man håller före at hon gjordt detta til förtret för Venus, hwilken, då hon hemkom, altid fant sin man wid godt eller elakt humeur, alt efter hon blef bemött til af hundarna. Dessa hundar lefde många år uti Templet. Men de wore så arga och murriska, at de bortskrämdo de måsta af dem som ditkommo för at bringa skänker. Fruentimren i Sicilien affärdade fördenksfull en ordentelig bestickning til Tempels Präst, och låt säga, at de med sina ärliga offer intet skulle komma til Templet, om han intet tillöppade munnen på sina ohöfliga hundar; Men omföder kommo de på det sättet öfwerens, at det ärliga offeret altid skulle stickas med en skof unga stickor, af hvilka ingen war öfwer sin år gammal. Man måste med förundran se huru stisjalligt hundarnas bemötande war emot dessa unga stickor, och emot deras mödrar. Det berättas om en Förste ifrån Syracuse, som af naturen war nog swartskul, at han gifft sig med et migt Fruentimmer, och af Prästerna wid Vul-

cani Tempel tilhandlat sig en hund af detta slaget. I början wor denna hunden ganfska b. swärlig för den unga Fruen, så at hon hos sin Gemäl anhölt, det han måtte bortkaffas. Men, den goda Herren bemötte henne ganfska kort med det gamla Sicilianiska ordspråket. Älska mig, älska min hund! I från hwilken tid hon sedan lesde ganfska wäl med bågge. Men de Syrakusiska Fruentimren woro mycket förträtade öfwer denna hunden, och åtskilliga wägrade sig aldeles at komma til Hofs, förr än hon wöre borta. Några af dem sunnos dock som woro så behjertade at de wägade sig ästad, men man märkte, ehuru han intet bet dem, at han murrade öfwer dem förfräkteligen. Men för at komma på Tempels hundar igen, så hände sig en gång, sedan de i många år warit mycket nannkunnige, at en utaf Prästerna, som af människokärlig och wälwilja emot sin nästa, aflagt et besök hos en Enka, som bodde i grannskapet, mycket sent hemkom om aftonen, då hundarna med sådan grymhet öfwerfölls honom, at de helt wist hade rif-

wit honom sönder i stycken, om ej hans medbröder hade kommit til hjälp. Härpå blefwo alla hundarna uphängde, emedan man föregaf, at de förlorat sin första naturliga goda egenkap.

Emedan jag är et ogift Fruentimmer, så gör jag mig en åra utaf, at mina hundar tåla mig, och som jag har besök af många Mäns. personer, hwilka tilbuda mig sin wänskap och trohet, så hoppas jag at mina hundar en gång skola wara mig behjertelige uti mitt wal. Ibland så många som warit hos mig, har ännu intet warit någon, för hwilken mina hundar tegat stilla, och de, som måst betwärat sig öfwer deras skällande, äro de samma för hwilka jag måst skal agta mig. War så god och låt trycka detta brefwet på det hwar och en må kunna se, hwarföre jag ej låter uphänga de arma kreaturen.

Jag är ic.

Lucretia Rysf.

Meteorologiske Observationer.

Nov.	Kl. 8. f. m.				Kl. 2. e. m.				Kl. 9. e. m.			
	Bar.	Therm.	wind.	wäd.	Bar.	Therm.	wind.	wäd.	Bar.	Therm.	wind.	wäd.
8	26:19	7.8.	S.	- mulit.	26:20	9.8.	S.	- mulit.	26:20	5.8.	-	mulit.
9	26:18	6.8.	S.	- mulit.	26:12	6.8.	S.	- mulit.	26:10	6.8.	-	mulit.
10	26:5	6.8.	S.	- mulit.	26:2	7.8.	S.	- mulit.	25:90	6.8.	-	mulit.
11	25:81	7.8.	S.	- mulit.	25:70	7.8.	S.	- mulit.	25:65	6.8.	-	mulit.
12	25:54	6.8.	W.	1 mulit.	25:54	7.8.	W.	1 mulit.	25:56	7.8.	-	mulit.
13	25:56	7.8.	W.	1 mulit.	25:56	7.8.	W.	- mulit.	25:59	7.8.	-	mulit.
14	25:60	7.8.	S.	- mulit.	25:62	8.8.	S.	- klart.				

Den 9 Fjärta Qvar. kl. 4 e. m.

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 22 NOVEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

Om Menskelige Kroppens fettma.

 Jag har en gång läst, at det gifwes friska i sin inbillning, hvilka intet förtjena så mycket åttöje, som de, hvilka äro sula i sin inbillning, öfver hvilka, Läkarens begäbbare, Herr von Woltere, roade sig så mycket, men hvarföre också Spåens hämd träffa de honom, i det han mit under detta lustspelets föreställande sutnade, och dog. Dessa friska i sin inbillning äro de fullblodiga och feta människorna, hvilka åsmåta sin hälsa efter kroppens tyngd, och med medlidande ögon anse det magra och låtra folket. Jag vil i dag tala med dessa stora kropparna några ord, och åstundar ingen tack af dem, om jag skulle vara så lyckelig at kunna öfvertygga dem om sina vilfarelser. Jag wet huru angenämt det är at behålla vilfarelser, hvilka smickra oss at wi äro lyckeliga. Ty, äfwen denna smickrande öfvertygelsen är det som gör oss lyckeliga. Jag wet huru angenämt det är, at af Fruentimmer, eller af Sprättbökar berömmas, at man hafwer röda, trinda kinder, fasta, föttagiga ormar, mjuka snöhvita händer, starka wador, en borgmästarbul, och en bred, fet ryg. Detta feta folkets förnöjelse med sig hielwa måste jag i dag vada. Jag måste bewisa at de äro sula, och i sjället för at de hittills trodt sig vara bilder af hielwa hälsan, måste jag sätta uti dem en föisträckelse, som skal tränga sig ända igenom deras isterbular. Jag kan lätteligen se förut, huru de låra belöna min möda, men derföre wil jag swara dem på samma sätt, som en

misgärningsman swarade Domaren hwilken förestälte honom sina misgärningar, och stuteligen frågade honom, hwad han nu mente sig derföre hafwa förtjent? I! lapperie, sade han, derföre begär jag ingen ting.

Jag kan och märkeligen, intet aldeles wäl ändra den föresatsen at bewisa mina tjocka Läsare denna oargenöma kärleks tienst. Jag föreställer mig dem som folk, hvilka wilja gifva sig, och hvilka fattat kärlek til ganiska owardiga personer. Jag säger dem: Slutet intet detta giftermålet! det ångrar Eder. Jag kanner de personer na som intagit Eder. I blifwen olyckeliga med dem. De bedraga Eder. Så snart jag sagt Eder detta, är jag åter god igen, och I deremot hörilen blifwa onde. Jag går undan för at undrika Eder ondssa. Efter någon tid komma de, hvilka dyet ingädt ågtemkapet, och säga: Ach min wån, du hade rätt! Hade jag i rättan tid trodt dig! Swad har icke jag sädt för et ohur. Då komma äfwen de andra som låto öfvertala sig, och säga: Wi tacka dig! Huru olyckeliga hade wi icke warit, om wi föragtadt dit råd.

Nu mina wänner, Kästmannen eller Pruden, det äro Edra isterbular. I dessa åren I låra. I hållen den intet för lyckelig, som icke bår sin naswel högt, och I tron at jag afwundas, då jag warnar Eder för de tjocka magarna. Men, jag kan länge hafwa tålamod, och langre, än til des I kommen och tacken mig för detta goda rådet. Emedlertid såggen Eder, då man smickrar Eder at I blifwen feta. Låten Edra bular berömmas, och Eder Ektråddore fordra, tre gånger så mycket

sammet til Edra wästar, som til andra menniskors! Men frögden Eder med fruktan, och betänken, hwad faror som hota Eder, hwilka födas och näras af Edert öfwerflöd: Här en wärkande och kliande fot i en wid sto; där en knölig gickt; här en stuntande andefäppa, där en harllande Catharr; här et snarkande slag, och en sömnagtig dumhet, öfwer alt elände, öfwer alt plågor. Bortånslad ware den buken, som tillsynbar och så många olyckor.

När wår blod är uppfild med för mycket födande och oljaktiga delar, så utsvettas dessa delarna igenom orätneliga små, nästan osynliga swetthål, igenom wåra uuis och blod-ådrors hinnor, och församla sig i den hinnas små håligheter, som bekläder ganska många delar af wår kropp. Därslådes formera sig då små fettpäsar, hwilka desto mera fyllas och upswälla, ju ömrogare dessa öfwerflödiga näringsfaster blifwa tillförde. På detta sättet upfyllas de eljest lediga små håligheter som finnas uti kroppen, och således blifwer man trind och fet.

Man kan blifwa fet af mångahanda orsaker, hwilka jag wil anföra, ehuru jag wet at många derutaf lära berjena sig, som håldre borde underlåta det och blifwa magra. Bland alt annat, komma de lösa, stotande, mycket födande näringar och drickter, aldrasförst i betragtande. Jag har här om handlat uti arket om föttsäppor och frost, bouillons och bersöre derstädes afträd friskt folk at för mycket njuta kraftsäppor. Men, dessa näringar äro icke allena, utan och det lösa, mycket födande köttet, mjölk och mjölkraiter, mustigt öl, och i allmänhet alla näringsmedel, hwilka föra mycket fetdelar til blodet. Man kan se på Ammorona, huru mycket och fet mjölk de få, då de en tid bortåt dricka mycket mjölk, uti hwilken släp blifwit kokadt. Men dessa födande medel gidda dessa fortare och starkare, ju mindre kroppsrörelse man derwid hafwer, och detta är en nu orsak til fettman.

„En menniska, som äter wåt, säger Hippocrates, kan intet wara friskt, om

„han intet har nog kroppsrörelse därwid, och man måste alltid se til, at arbetet, och magens mattande hålla jämnwigten, mot hwarannan, Emot denna regelen är det, som det feta folket hafwa förbruttit sig, och Ringer sade: at deras feta bukar war det kännemärket, som naturen satt på dem, hwilka förspadat sig emot henna. I fieltwa werket ser man utaf årsarenheten, at ingen ting föder hastigare, än god mat, och drick, då kropps stillhet och beqwämlichkeit kommer dertil. Huru hastigt blifwa intet de håstarna feta, som wid godt och ömnoget föder så få stilla. Om man slapper en dragare, som arbetat ut sig för plogen, på et skönt fett bete, och han allenast där får gå stilla, blifwer han innom kort tid fet och frodig. Igenom tilräckelig föda och stillhet blifwa gås, öfwer och annat skärfä oformeligen feta, ja, man wet om menniskan sielf, at hon på detta sättet kan aldri snarast göras fet. En Anatomicus undsågnar en misgärningsman, hwars kropp han skal ärfwa, på det bästa med födande näringar i sit fångelse, hwarell han njuter en twungen stillhet, och man ser ofta sådana tjocka och feta spindare med stora liserbukar föras til afräts-platsen. När Demetrius Polioctetes blef fången, och i sin fångenskap ändå Kongeligen underhållen, tog fettman så öfwerhanden hos honom, at han några månader derefter måste tillsätta lifwet derutaf.

Äfwen sinneslugnet giöder, då de öfriga bidragande omständigheterna komma dertil, emedan det befordrar hålsan, och icke lägger matmjältningskrafterna några hinder i wågen. Härigenom blifwer blodet för mycket öfwerhopat med närande delar, och detta öfwerflödet lägger sig an til fett wid brist af tilräckelig rörelse. Därföre finner man intet lätteligen, at sådana folk blifwa feta, som mycket äro underkastade häftiga sinnesrörelser, men wåt, at de til fettma benägne menniskor gemenligen antingen äro mycket lättfinniga eller äga mycket lättlösligt sinne.

(Fortsättning härnäst.)

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 29 NOVEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

L Ä K A R E N.

(Fortsättning.)

Om Menskelige Kroppens fettma.

Af äfwen denna grunden befördrar mycket sömn fettets tilltagande. Om det är sant, hwad några Naturkunnige wilja påstå emot andra, at björnen, hvilken hela vintern i genom sofwer, intet magrar, utom helt fet kommer utur fet lägs, så kan man intet tillskrifwa detta någon annan orsak, än des långa sömn, och des beständiga stillhet. Hwarföre blandar man Semina Loliæ bland fodret åt Sdufrn, som man wil gjöda, om icke wärföre at de stola sofwa derutas? Hwarföre blifwa larporna så feta, då de inwecklas i måga? Wärföre at de som utom sit element, måste ligga uti stadigt warande stillhet och dåfning.

Wrist på sådana sinneswärfelser, hvilka förswaga krafterna, och förtära lifsandarna, bidrager intet litet til en fet buf. Man behöfwer allenast jemnföra en tålmodig ore och en modskulen Wallach med en trotzig Tjur och en modig Hingst, så skal man, som Herr von Haller anmärkt, finna, at en swagare kropp och en kallare blod, gör de sömsta ganska mycket benägnare til fettma, än de sednare. Detta blodets stillare omlopp befördrar i allmänhet bättre fettets afföndring, och det är ordsaken, hwarföre de mästa mennifcor plåga blifwa feta först wid 40:de och 50:de året. Wid dessa åren äro hjertats slag och omlopps-krafterna i blöden intet mera så häftiga och hastiga, som i den yra ungdomen, och niferligen

måste den uphörande kroppens wärt härtk också på et betydligt sätt bidraga. Man äter och arbetar wärföre intet annorlunda, ehuru man uphör at wära, och näringsfasten, hwilken eljest blifwit använd til kroppens ledamöternas utwidgande och fullkommande, blifwer också från denna tiden et öfmerhöb som lägger sig til fett. Det förhåller sig på lika sätt som med det folket, hwilka mista arm eller ben. Emedan de wärföre intet äta mindre, ehuru de intet mera hafwa dessa ledamöter at wära och söda; så blifwa de wid et lefnadsfatt, som förut intet gäbde dem, ogement fullblodiga och feta, i det de dageligen behålla en god del näringsfast öfrig, hwilken intet mera, som förut användes til ledamöterna.

Jag är intet så ogin, at jag stude wilja afhända det feta folket all nytt af sit fett. En fet man kan wärdmindre fruktan, falla i sön, emedan fettet som en kropp af lättare art, intet låter honom så lätteligen kunka som en mager. Såsom fettet hjälper från at drunkna, så kan det och beskydda kroppens ledamöter från förtolnig, emedan det hindrar löiden at så hastigt tränga in til köttet. I allmänhet wore det intet godt at wära utom alt fett. In, det gör wära leder smidiga, och fickeliga till rörelser; det förekommer, at de muscler och ledamöter som ligga hwarannan närmast ej så lätt sammanwära, eller at köder och swulster sätta sig i lederna, som gjöra ledamöterna stöfwa och swaga, det håller alla delar, som måste gnidas emot hwarandra, slippriga och glatta, och upsmörjer huden, at hon blifwer slät och gläntande, och intet lider så mycket af den starna luffen; det håller många delar i sit behöriga läge

och affstånd från hwarandra, emedan det uppfyller de små håligheterna som finnas öfver allt; det tjénar det feta folket til et mjukt bättfer, så at de intet sitta eller ligga hårdt; det betager hudens skrunklor och fällor, så wida det gifwer den utwärtas kroppen en angenäm rundning; det gör en wacler hy och hwit hud, emedan det framlyser igenom densamma, derföre också de sula och de som äro utmärklade gemenligen se gula och mörka ut; allt detta äro werckliga fördelar, men de gälla allenast om en måttelig fettma, då de deremot, aldeles förswinna, om man förläknar den olyckan deremot, hwilken de hafwa at befrukta, som äro för mycket feta.

Quesnay har uträknadt, at en fullwärdt menniska, måste ungefärligen hafwa 8 markler fett, då hon befinner sig i naturligt tillstånd. Den allmännaste wigten på en menniska är 160 markler eller 8 löppund. Men som folk gifwit, hwilka warit mycket feta, och som wägt 400, 500, ja, til 600 markler; så kan man lätteligen se at en sådan öfwerwigt måste vara en gancka oerhörd skilnad från naturliga tillståndet. Man har sedt folk, hwilka haft 6 tumms fett under huden, och hos djuren finnas dylika exempel. Man wet swin som warit så feta af deras hud warit 15 tum skild ifrån benen. En ore som eljest wäger ungefär 500 markler, kan ibland stiga til 2600, ja, til 2800 markler, som är hälften af en Elephanths tyngd. Detta försträckeliga afwitandet seån naturen, kan omöjeligen hafwa goda påföljder, och alla tidens Medici hafwa redan warit öfwertryggede derom. Hippocrates sade redan, at hälsan, då hon wote kommen til sin högsta grad, som hos de feta Rämparna i Greckeland, wore farlig, emedan hon då intet mera kunde tåla någon ändring, utan at stadas. Celsius hölt de kropparna för de bästa som wore breda öfwer bröstet och armlarna, och som hwarlen wore för feta, eller för magra. Zo sade han de magra äro stulkeleliga, och de feta äro swaga. Sanctorius anmärkte, at man dageligen, efter fulländat matsmältning,

äter måste vara så tung, som man war för densamma, om man wore fullkommeligen frisk. Men huru kunna det folket säga detta om sig, som efter hwar och en måttid öla sin tyngd med en märkelig last af öfwerföddiga närings-saker?

Jag wil wid anförandet af de faror, hwilka mycket fett folk hafwa at befrukta, låta andra Läsare tala, utan at spennerligen wilja deltaga i sådana wangenäma spådomar. Hit hörer slag. Medan Hippocrates wiste af sin erfarenhet, at fett folk gemenligen dö gancka hastigt, och detta säger han på åtskilliga ställen. Doerhave tillskrifwer denna, de fetas benägenhet til slag, blodets beswärliga omlopp igenom de tränga kärlilen, som af fettit sammantropas. Bloden undanwiker för detta tryckandet, och öfwerhopar sig på sådana ställen, hwaråf intet något fett kan hindra blodkärlilen at utwidga sig. Som nu Hjärtan otörig kan blifwa fet, så öfwerhopar sig bloden i des kärlil, utwidgar dem för mycket, och sönderspränger dem, som är den omedelbara orsaken til slag. Herr von Haller, säger som en allmänt bekant sak, at fett folk äro benägna til slag. Man kan ju intet annat än tro så stora wittnen, hållt alla tidens erfarenhet utom des bewisar densamma.

Det feta folket hafwa äfwen at befruktas sömmsjukan. Doerhave talade en gång med en fet Doctör, hwilken gjort sig fet genom et gancka stitigt äberlåtande. Denna mannen war så sömmsjuk, at han wäl 10 gånger insomnade under samtlet. Ahenaus berättar om Dionysius från Heraclea, at han wid sin mörka fettma warit så sömmsjuk, at man måste slicka honom med nålar igenom fettit ända til köttet, då han skulle upwäckas. Utom denna sjukdomen insinner sig ännu hos feta personer känslöshet och dumhet. Zo fettit betäder och begrafwer nerverna, hwilka af retande saker måste röras, om de skola hafwa känslu der utaf. Utom des betungar och förlamar det äfwen musclerna, hwaras nerver det tillika gör öfvelleliga at röra sig.

(Förskättning häråf.)

STOCKHOLMS WEKOBLAD.

LÖRDAGEN DEN 6. DECEMBER 1766.

Lärda Saker, och Rön.

LÄKAREN.

(Fortsättning.)

Om Menskeliga Kroppens Fettma.

Sicomachus från Smirna wardt af fettma ofskickelig til alla rörelser, och den tjocka karlen i England, hwilken wådde 500 marer, kunde knapt röra sin egen kropp u'ur stället. De magra djuren deremot, hwilka man skulle hålla för swaga, som windhundar, magra trasware bland hastarna, Hjortarna, o. s. w. hafwa de beqwämaste lemmar, och lifsom flyga igenom lusten.

Emedan det öfverflödiga fettet tillsammans trycker lungorna, så b. gripes derutaf, hwarföre fett folk äro så andtärte, och ofsta plössligen slårna. Detta händer ganska ofta Detolaverna och flera Foglar, som äro mycket feta. Man har ganska många sådana exempel om menniskor. Aristoteles berättar om en man som förqwafdes, hwilken hade 6 tumes tjockt fett; och Diogenes har anmärkt, at äfwen D. barn, då de suga bröstet, kunna qwäfnas af för öfverflödigt fettma, emedan mjölken innehåller mycket oljagtige delar, hwilka lättligen blifwa til fett. Hippocrates wisse äfwen af detta dödsfattet. Det feta folket, sade han, blifwa ofta förqwafde af hetsiga febrar och andetäppa, och dö ofsta plössligen. Det feta folket hafwa och at befruktat mangel på blod. Deras näringsfast lågger sig i myckenhet och lifsom rå i sethinnan, emedan de förswagade krafterna intet kunna utarbete honom. Utom des blifwa också ådrorna af fettet för mycket tilhopa

tryckte, så at de intet kunna inneålla mycken blod uti sig. För den orsakens skull gör Boerhave en ganska riktig åfskilnad emellan feta och fullblodiga menniskor. „Man „ håller, säger han, det feta folket för full- „ blodigt, efter de af den minsta rörelse „ blifwa andsfädd; emedan den ringaste „ orsak drifwer blodet til hufvudet, och „ emedan de så ofta blifwa rödrde af slag. „ Men detta bewiser alltså at blodet in- „ tet med lättbet flyter igenom de tränga „ lållen, men ingalunda, at för mycket „ blod är uti ådrarna. „ Denna anmär- „ ning har en practisk nytta. För de fullblodiga är åderlätning t. enlig, och för fett folk måste den nödwändigt wora skadelig, der- „ åst intet den omständigheten finner man, då Boerhave self igenom åderlätning räddade en ganska fet person ifrån döden. Den hade om sommaren igenom en ganska starkt oppsrörelse uphettat sig. Det småta fettet hade utgjutit sig i karlen, och på det sättet w. bant dem, at et slag derutaf upkommit, som blef hulpit igenom åderlätningen.

Wd det feta folkets slag kan jag och intet med stillatigende förbi gå den förnåma gickten, och alla de sulderarna hwilka som kunna slå sig på gra, hwormed de ganska ofta plöggas. Ingen Handwarkare, ingen arbetskarl, som med arbete måste gripa sig an, är fet, och detta nedriga folket, wet också intet hwarken af gikt eller podagra, i hwilka förnåma suldomar en sådan karl är så dum som et ostältigt creatur. Men så snart en bonde beafwer sig til stillhet; när han från en gemen arbetskarl blifwer en förnåm fogde, som utaf upseende huru hans drängar arbete, blifwer fet, så

uphäfwer sig efter hand hans mage, på samma sätt som hans stånd; och detta är början till den perioden, då han blifwer gicktagtig. Detta är mycket almint, och lätt at bewisa.

„Dinlidet säger Herr von Haller dras
 „ger en stor fettma, wattenfoten med sig,
 „och detta är den allmänaste ändalokten
 „för sådana personer, hos hwilka blod-
 „ädrorna till äfventors äro tillstutne, hwil-
 „ka eljest åter hade skolat uptaga de til-
 „hållars flytande ängagtige wätstorna.
 „Anteligen har man också funnit, at sten
 „ganska lätteligen åskadkommes i de med
 „för mycket fett öfwerhopade njurarna.“

Hwad för en förträffelig förteckning på elände är icke detta för Eder? arme feta menniskor! Men ännu mer, hwad för en bedröfwelse at alt detta är sant, och at icke en enda punnet kan nekas, eller dragas i twifwelsmål. Jag har för mycket medlitande för at icke anföra alla de medel hwilka måste nyttjas, när man antingen wil blifwa, eller wara mager. Nu komma lectioner, hwarwid hären må resa sig.

Hungern är et rätt gyllende medel emot närings-saftens öfwerflöd. Ormarna blifwa efter en långsam hunger helt magra. Chamälconten, Lölor, Grodor, hafwa om hösten alla sina seblåsor fulla, och efter winterfastan finner man dem om wären helt

toma. En gåse hwilken man af vädssa, allenast gaf så mycken mat, at han knapt kunde uphålla lifwet med, wardt anteligen så mager som et bebrangel. Detta medlet låter försöka sig. Men ehuru det är wist, at man utaf fastande intet blifwer fet; så hörer dock litwål mycket til, innan man kan blifwa mager derutaf. Wi måste altså söka säkare medel. Galekns berömde sinnes oron emot fettma. Och Herr von Haller anförer et par bewis om denna saken, hwilka jag ej kan förbi gå. „Sin-
 „nes oron och et starkt arbetande med så-
 „lens krafter, gör kroppen mycket ma-
 „ger, och de äro alltid setare, hos hwil-
 „ka sinnes rörelserna ske med måttelig if-
 „wer. Derutaf kom det at Cäsar plåga
 „de säga, sig intet frukta för de feta män-
 „nerna, emedan han ganska wäl hade sig
 „bekant, at dylikt folk intet lät sig mycket
 „gå til hjertat, hwarlen det allmänna hä-
 „sta eller begärelsen til friheten.“ (Det
 „är wäl således et blott missförstånd, at man
 „kallar de feta kropparna Borgmästarbutar.)
 Den bekanta Jonathan Swift war ganska
 mager, så länge han ständigt öfwerhopades
 med oro och wrede. Men han wardt gan-
 ska fet, sedan han utömt sina siäls kraf-
 ter, och derutaf blef barnslig.

(Fortsättning härnäst.)

Från den 14 till den 30 Nov. äro inna dagliga Meteorologiske observationer, emedan den som dem håller varit skänwarande. Eljest har wäderleken under beröde 14 dagar varit måst abdes-
 les lika som i de tryckte observationerne från d. 8 till d. 13 anfördt finnes: undantagande at
 natten emellan d. 27 och 28 begante någon stark frost, som sedan måst om nätterne continuerat.
 Som ingen nederbörd varit hela hösten, så är för Wattenwärf mycken brist på waitn. Det låter
 oss kunna anes för anmärkligt at man detta år, på Landshyden häromkring och äfwen i Pre-
 wingersne, sedt Creaturen, Boskap, Hästar och Får em dagarne gå ute på bete, intill d. 28 Nov.,
 och af den blida wäderleken som varit, har Höst-Rågsådet på många ställen varit så starkt, at man
 i fruktan för föruttnelse, hast Creaturen släpte på de måst wärte sådde åkrarne at beta, wäddan in-
 nan frosten insöf.